

ВЛИЯНИЕ НА ПОТРЕБНОСТТА ОТ СИГУРНОСТ И НА СИТУАЦИОННИЯ КОНТЕКСТ ВЪРХУ ОЧАКВАНИЯТА ЗА ПОЯВА НА ЗАПЛАХА И ПРЕДПОЧИТАНИТЕ ПОВЕДЕНИЯ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕТО ѝ

Ангел Величков и Соня Василева

In a previous study (Velichkov et al., 1998) stable individual differences in nSaf were found and they are related to differences in emotional reactivity in danger and safe situations. In this study we examine how people estimate potential risk for unpleasant events to occur in dark empty places. Independent variables are level of nSaf, degree of knowledge of the place and isolation from potential availability of other people. Additionally, correlational links between nSaf and 5 preventive behaviours are examined. For each independent variable significant main effects are found indicating that when in unknown place and in isolation from other people subjects expect more danger than when in well known places with potential availability of others. The estimated risk in all situational contexts is significantly lower for individuals who are also low in nSaf. In contrast individuals with enhanced and high levels of nSaf prefer to face such places having equipped by means for protection and being accompanied by other person. These data show significant differences in perception and interpretation of situational context between individuals low in nSaf and all other levels of this drive.

В едно изследване, проведено преди доста години, се показва, че възприятията на размера на потенциалния риск за настъпване на опасни събития в значителна степен се повлияват от емоционалното състояние на хората в момента, когато правят вероятностни оценки за тях (Johnson & Tversky, 1983). В наши изследвания (Величков, 1994) бе установено, че съществуват устойчиви различия между хората в начина, по който те оценяват вероятностите за настъпване на положителни и отрицателни събития, като се наблюдават индивиди, склонни да подценяват вероятността за настъпване на неприятни събития, а така също и такива, които я надценяват. Тези различия могат да бъдат обяснени с устойчиви особености на емоционалния живот, например наличие/отсъствие на депресия или състояние на тревожност.

Емоционалните реакции от своя страна са производни от възприемането и оценката на особеностите на средата и от особеностите на личността на възприемачия (Lazarus, 1991). Нашите проучвания на потребността от сигурност показват, че когато се намират в ситуации на заплаха и на защитеност хората с по-високи равнища на тази подбуда реагират с по-интензивни емоции, които имат и по-ярко изразен емоционален тон (Величков, Радославова, Василева, Тодоров, 1998). Следователно, може да се допусне, че в такива ситуации те възприемат и оценяват наличието на заплаха по различен начин в сравнение с хората с ниски показатели по потребността от сигурност.

Оценката на ситуационния контекст е неделима част от „архитектурата“ на потребността от сигурност (Величков, Василева, 1997) и тя се свързва с функционирането на хипокампа деляне на мозъка (Gluck, Myers, 1997; McNish, Gewirtz, Davis, 1997). Хипокампа принадлежи към най-старата част от кората и може да се предполага, че там информацията за контекста се преработва в най-обобщен и груб вид, а след това достига новите дялове на кората, където се осъществява допълнителна когнитивна обработка и формиране на възприемането на контекста в цялостен образ. Дори когато отсъства пряка заплаха, наличието на определена конфигурация от ситуационни фактори чрез работата на хипокампа може да активира потребността от сигурност. При този случай сигналите, които идват от него към по-висшите корови дялове, се трансформират в определена идеаторика, която на свой ред резултира в цялостна оценка на контекста. Тази когнитивна оценка може да усилва характерни емоционални преживявания на страх, опасение и напрегнатост. Една от хипотезите, които проверяваме в това изследване, е пряко следствие от тези разсъждения. При отсъствие на явна заплаха, но при наличие на определен контекст, лицата с високи равнища на потребността от сигурност ще имат по-силни очаквания за поява на опасност в сравнение с лицата с ниски равнища на потребността от сигурност, защото сигналите, идващи от хипокампа имат по-голям интензитет при първите, отколкото при вторите и активират по-подробно извличане на допълнителна информация, която се включва във формирането на очакване за поява на опасност.

Възприятията на повишен риск могат да се разглеждат като проява на активираната потребност от сигурност. Тя от своя страна подбужда към предприемане на действия за намаляване на потенциалната опасност. Ние предполагаем, че колкото по-висок риск се възприема, толкова по-сериозни мерки за защита ще бъдат предприемани. Доколкото лицата с високо равнище на потребността от сигурност имат по-силни очаквания за поява на опасност, те също така ще бъдат склонни да се подсикуряват в по-голяма степен от лицата с ниски равнища на тази потребност.

Контекстуални фактори, които активират потребността от сигурност

За да възникне в хипокампа сигнал, който да активира потребността от сигурност, са необходими някои най-общи условия на контекста. Изследванията показват, че *тъмнината* е съществен фактор при активирането на потреб-